



ARTICLES RECORDANT JOAN PERUCHO

## JOAN PERUCHO I JOAN MIRÓ: MONT-ROIG

### Resum

És resseguint el contacte entre Joan Perucho i Joan Miró que Martí Rom ens connecta, també Perucho, amb Mont-roig tant de manera física com de manera escrita. Veurem l'abast d'aquest vincle i els textos que hi fan referència.

### Paraules clau

Joan Perucho, Joan Miró, Mont-roig, literatura

### Abstract

It is following the contact between Joan Perucho and Joan Miró that Martí Rom connects us, also Perucho, with Mont-roig both physically and in writing. We will see the scope of this link and the texts that refer to it.

### Keywords

Joan Perucho, Joan Miró, Mont-roig, literature

### Resumen

Es recorriendo el contacto entre Joan Perucho y Joan Miró que Martí Rom nos conecta, también Perucho, con Montroig tanto de manera física como de manera escrita. Veremos el alcance de este vínculo y los textos que hacen referencia.

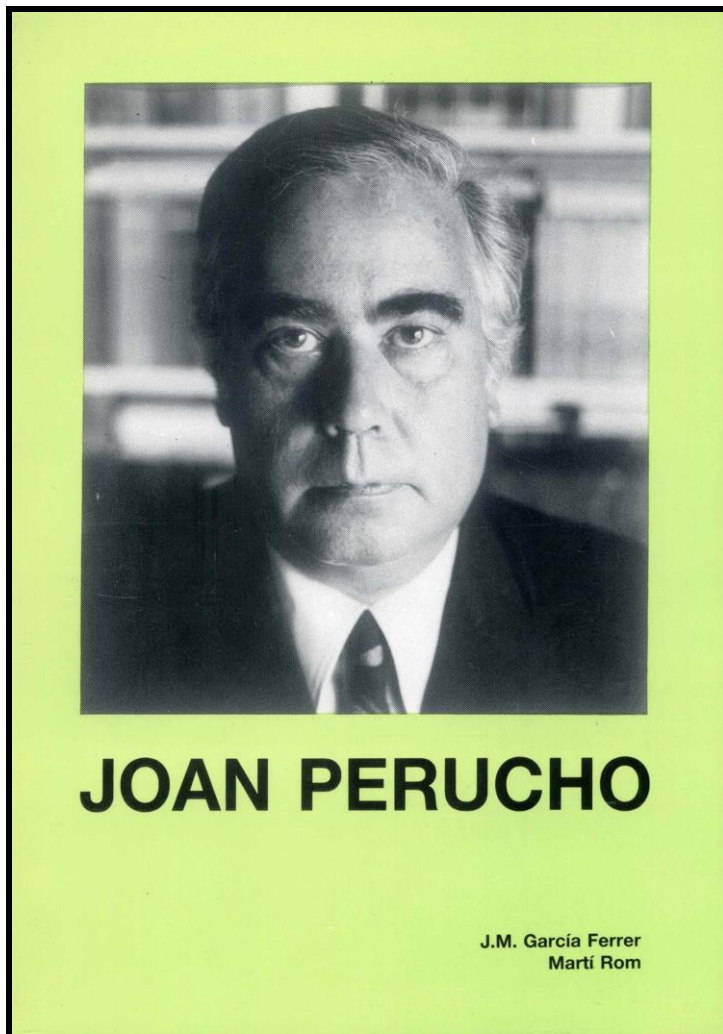
### Palabras clave

Joan Perucho, Joan Miró, Mont-roig, literatura

### Autors i data

Per Martí Rom. Data de publicació: 24/05/2021

El 1991, amb el company J. M. García Ferrer, vam estar treballant en un llibre i un documental sobre Joan Perucho. Fou el número 10 d'una sèrie que s'allargaria fins al 28. Era la sèrie de «Personatges de la cultura catalana» que produïa l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya. Anem enrere, l'estiu del 1968, tenia divuit anys, el bon amic (i rellevant escriptor) Raúl Ruiz, que passava els estius en una casa a la partida de les Pobles de Mont-roig, em va esperonar a llegir *Les històries naturals* de Joan Perucho (1960). Em va fascinar aquella narració que succeïa en gran part a Prasdip, a tocar de Mont-roig. Des de la casa dels meus pares, a la partida dels Prats, un camí celeste se m'obrí vers aquell territori gairebé ignot, per a mi, de la cultura. Més tard, en altres llibres seus, vaig anar llegint aquelles fantàstiques narracions curtes orquestrades en curioses versemblances.



Aviat vaig descobrir la relació de Perucho amb Joan Miró, aquell pintor que també passava els llargs estius al seu mas de les Pobles, a uns tres quilòmetres de la nostra casa dels Prats. A inicis dels anys setanta jo havia començat a fer alguns documentals de caire social i antifranquista. El meu coneixement del mitjà em va possibilitar enregistrar *D'un roig encès: Miró i Mont-roig* (1979). Vaig poder conèixer, personalment, Joan Miró, gràcies a la meva presentació que fou més o menys així: «Faig documentals socials i soc de cal Panadero de Mont-roig.»

El 1985, amb el Raül Ruiz, vam treballar en els guions d'una sèrie que s'havia de fer per a la televisió que es deia *Tornaveu*. El segon d'aquests guions era «Perucho en el prat del Dip» i estava ambientat en *Les històries naturals*. A Pratedip, hi vivia un vampir de nom Onofre de Dip que, passats els segles, s'acabaria convertint en bandoler carlí durant la Primera Guerra Carlina (del 1833 al 1840). Aquest, adquiria la forma d'un «dip», una mena de llop ferotge, àvid de sang.

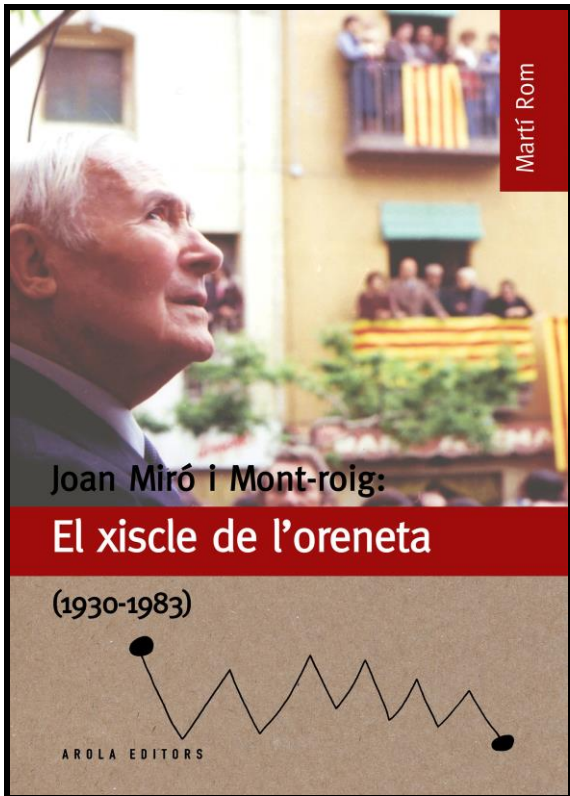
Anem ara al 1991. Les hores i hores de la llarga entrevista amb Joan Perucho van ser delicioses. El seu aire de senyor de Barcelona, seriós i aparentment distant, canviava quan ens parlava de les seves dèries, de les seves anècdotes i històries (alguns cop inversemblants). L'entrevista la vam fer al seu pis del capdamunt del carrer de la República Argentina de Barcelona, però també en un llarg dissabte que vam anar a la seva casa d'Albinyana (Baix Penedès). Foren hores i hores sota aquella famosa figuera d'Albinyana («la catedral»). Vam parlar molt i vam escoltar molt més.



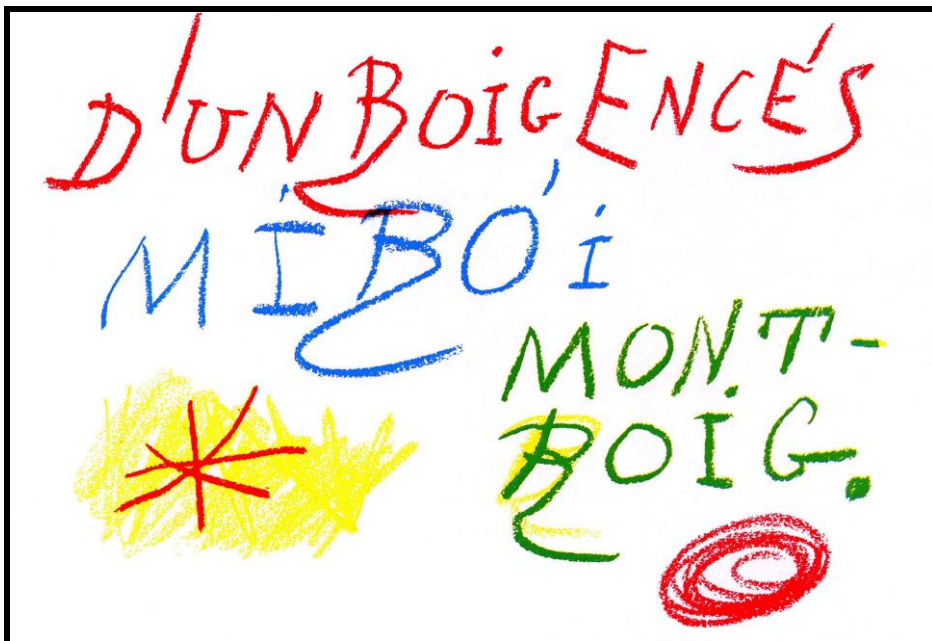
Martí Rom i Montserrat de Anciola

Ara en un altre salt temporal, anirem fins al 2018 quan vaig publicar el llibre *Joan Miró i Mont-roig: el xiscle de l'oreneta (1930-1983)* (Arola Editors)<sup>[1]</sup> que, entre d'altres, es va presentar al Centre de Lectura de Reus el 25 de febrer del 2019. Dins de l'extensa narració sobre la relació de Miró amb Mont-roig, hi havia també la del pintor amb Joan Perucho.





El 8 de juny del 1940 Joan Miró i la seva esposa Pilar Juncosa retornaven a Espanya després de passar quatre anys a França. El juliol es reclouen a Palma de Mallorca, d'on era la seva esposa. Exactament un any després torna al seu mas de Mont-roig, on hi havia anat per primer cop, el 1911, quan tenia 18 anys. Hi continuarà anant fins al 1976, amb 83 anys. L'octubre del 1942, després de passar uns mesos a Mont-roig, s'instal·laran al pis del passatge del Crèdit núm. 4 de Barcelona. Hi romandrà fins al 1956, quan es traslladarà a Palma de Mallorca.



Cartell de Joan Miró per al documental (1979)

A finals de novembre del 1944, Joan Perucho coneix Miró en una reunió que havia organitzat Josep Palau i Fabre. Aquest, estava preparant la revista *Poesia* (1944 i 1945), on, en varis números, es publicarien alguns dibuixos de Miró. Era el retrobament del pintor amb els cercles de la modernitat barcelonina. Joan Perucho relatava: «Ens feu passar a una gran estança, neta i polida en extrem. Damunt d'una taula diposità unes enormes carpetes d'on anava fent sortir guaixos recents, que devien ésser de les *Constel·lacions*.<sup>[2]</sup> Miró se les mirava com si les veiés per primera vegada, fascinat...»<sup>[3]</sup> També ho comentava en un altre article:

Miró era y es un hombre de una gran seriedad. De vez en cuando dispara una sonrisa... Joan Miró nos impresionó a todos profundamente. Después de contemplar sus cuadros en silencio, hablamos un poco... La visión de aquellas obras extraordinarias y vivas, a veces crueles, nos había sumido en una mudez violenta e incómoda... Me fui a casa y escribí un poema sobre Joan Miró, que luego publiqué en el libro *Sota la sang*... Cerré los ojos esperando la noche...<sup>[4]</sup>

En el número 5 de la revista *Ariel* (setembre del 1946), Joan Perucho hi publica l'article «Joan Miró», el primer que escrivia sobre el pintor. Aquesta revista també la va promoure Josep Palau i Fabre; duraria del 1946 al 1951. En aquest article, intenta situar Miró, la seva obra, en el context d'aquella Espanya de la postguerra:

Malgrat el trist panorama de la nostre pintura, morta pràcticament l'any 1936... Presentíem que, arreu del món... hom continuava fidel a la veritat; que la jerarquia d'alguns noms restava dreçada, amb llur prestigi; que, àdhuc, ignoradament, entre nosaltres Joan Miró era un d'ells... L'obra de Joan Miró, podem dir-ho, ha esdevingut una de les manifestacions genuïnes de l'art d'aquest temps nostre...

Perucho va tornar a visitar Miró i li porta aquest article. «Miró, com de costum, em rebé cordial... Restà agraït pel meu poema...»

Joan Perucho havia acabat la carrera de Dret i el 1947 comença les oposicions a jutge. L'any següent marxa a Madrid i l'estiu del 1948 ho aconsegueix. Inicia la carrera de jutge a la Granadella (les Garrigues). El 1949 es casa amb Maria Lluïsa Cortés. Del 1951 al 1953 serà jutge a Banyoles. A partir del 1952 viuria, quan estava a Barcelona, al domicili familiar de la República Argentina. «Els diumenges, quan la meva muller i jo sortíem de missa de l'església dels Sants Just i Pastor (a tocar de la plaça de Sant Jaume), algunes vegades trobàvem la família Miró. Era un barri que a mi m'encantava, tot i que vivíem lluny, a la part alta de la ciutat...»<sup>[5]</sup>

El 1953, Perucho publica el llibre de narracions curtes *Diana i la mar morta*, on hi ha el text «Joan Miró»: «Va enfortint-se, definint-se, damunt un fons blanc que violenta l'estructura de l'ull i apareix en successives transformacions... amb una innocència d'infant una mica pervertida i que us inquieta a causa de la seva

absoluta concreció i astúcia...» Perucho sembla que estigui descrivint un quadre de Miró; viu corprès per una pintura que l'emociona i el trasbalsa.[\[6\]](#) Li va enviar el llibre. Hi ha una breu carta de Miró (5 de maig), des de Barcelona: «A Joan Perucho. Agraint els vostres mots i el vostre llibre.»

La tardor del 1955 hi va haver canvi de masovers a Mas Miró. En endavant, fins al 1975, seran els Rovira. Aquests eren del Prat, de Pratdip. Els de Mont-roig mai l'anomenem així; també ho fan els mateixos habitants d'aquest poble. Des d'antic tots defugen «dip», potser la resposta la trobem en el llibre *Les històries naturals* de Joan Perucho, en aquella recerca del bandoler carlí de nom Onofre de Dip. Perucho elucubra que el poble, originàriament, es deuria dir «Prat del Dip». De fet, a l'escut del poble, sempre hi ha hagut una mena de gos o llop. En alguna cartografia antiga he trobat (fent recerca per altres treballs) que aquest poble hi figura com «Prat de Llop».[\[7\]](#)



Mas Miró

També aquest 1955 Joan Perucho va a fer de jutge a Gandesa (Terra Alta). Hi estarà catorze anys, fins al 1969. A Gandesa, normalment hi vivia de dilluns a divendres. Com que encara no tenia cotxe, anava des de Barcelona en tren fins a Móra d'Ebre i d'allí, en taxi, a Gandesa. Ens explicava en el documental que li vam enregistrar, en aquell projecte «Personatges de la cultura catalana», «Vers(semblança) Joan Perucho» (1991):

Una vegada anava en tren de Gandesa a Barcelona, en el vagó hi havia un vellet. Anàvem sols ell i jo. Al passar per davant de Falset, que hi ha unes muntanyes agrestes i molt espectaculars, li vaig dir que allò era un paisatge molt bonic i interessant. Ell em va dir que sí, però que el més interessant era darrera

d'aquelles muntanyes, on hi havia el poble de Pratdip... Em digué que el coneixia de quan era petit, que hi anava amb el seu avi, i que era curiós perquè al sortir del poble algun cop es trobaven un llop que els estava mirant... Però l'important no eren els llops, eren els *dips*...

Hi ha un fet curiós a *Les històries naturals*. Quan el naturalista Antoni de Montpalau rep la petició del seu amic, el marquès de La Gralla, pregant-li que vagi, el més aviat possible, a Pratdip on viu la seva germana i on el *dip* cada nit deixa un difunt «sense sang i amb dos foradets a la gorja», estant a Reus pregunta quin és el millor recorregut i algú li respon: «La ruta més directa és la que passa per Mont-roig. Però de cap manera no us l'aconsello, car és el teatre d'operacions del nefast Llarg de Copons»,<sup>[8]</sup> i li recomana anar per Falset per baixar després cap a Pratdip. És curiós que, potser sense saber-ho amb exactitud, Perucho identifica Mont-roig com un territori dominat pels carlins, com així era. Aquest trajecte de Barcelona a Pratdip d'Antoni de Montpalau seria la versió literària del que feia el mateix Perucho el dilluns, de Barcelona a Gandesa. També hi anava per Falset.

L'any 1960 serà important per a Perucho. Publica, a l'Editorial Destino, la seva segona novel·la: *Les històries naturals*, que tindrà un considerable èxit. Abans, el 1957, havia publicat *Llibre de cavalleries*. Comença a publicar textos a la molt influent revista *Destino*. L'any següent, el 1961, inicia en aquesta revista una secció sobre crítica d'art: «Invención y criterio de las artes».

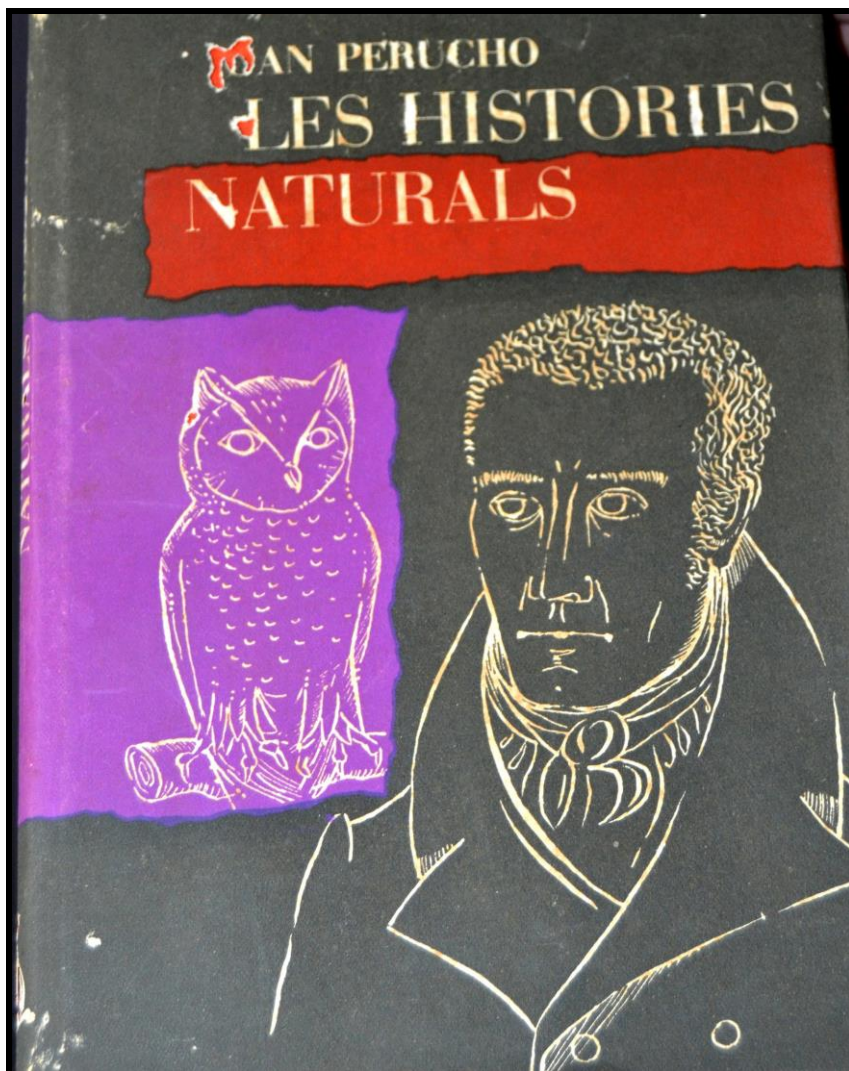
Com a conseqüència de la inauguració, el dilluns 30 de gener del 1961, de l'exposició que es va fer a la Sala Gaspar del mural ceràmic de Miró i Llorens Artigas per a la Universitat de Harvard, Perucho publica un llarg article a *Destino* (11-2-1961), on primer comenta com fou la primera trobada amb Miró i després passa a fer la crònica de l'exposició. Aprofita per dir que «Miró siente, bajo la planta de sus pies, el suelo húmedo y ancestral de Mont-roig, de su país, de este ingrato y pequeño país...» Després hi ha un anhel d'esperança: «El país ha cambiado un poco... Miró no había expuesto en Barcelona desde hacía cuarenta y tres años...» Perucho s'està arrelant profundament a les terres tarragonines. Primer a Gandesa i la Terra Alta. És la natura, l'autèntica vida rural i també la cultura, i sobretot la relació d'Horta de Sant Joan amb Picasso. Després serà Pratdip i aquelles terres del Baix Camp amb *Les històries naturals*. En endavant, també serà Mont-roig i Miró. Finalment, el 1962 es comprarà una casa a Albinyana (Baix Penedès), a tocar del Vendrell. Com a conseqüència d'aquell article a *Destino*, Joan Miró li escriu una carta des de Palma de Mallorca (13 de febrer): «Amic Perucho: És amb emoció que us escric aquests mots després d'haver llegit el vostre article a *Destino*. Si jo personalment me'n sento honrat, és amb doble emoció que veig com el nostre poble ha canviat...»

El maig del 1961 Perucho es compra un cotxe, un Renault Dauphine. Això li donarà una major possibilitat per moure's i visitar els indrets estimats. Coincideix amb el retorn de Josep Palau i Fabre des de París. Hi havia anat el 1945 fugint de la foscor del franquisme. El 1961, s'estableix a la casa de Grifeu,



a Llançà (Alt Empordà). Palau ens exposava en el llibre que també li vam dedicar a Enginyers: «Quan vaig tornar a Barcelona, el 1961, tenia la idea molt concreta del Picasso a Catalunya... A penes tornat, començo a visitar... els llocs on l'artista havia estat... Per sort, Joan Perucho, que era jutge a Gandesa, em dugué més d'una vegada a Horta...»[\[9\]](#)

Miró, des de Palma de Mallorca, escriu a Perucho (5 de maig de 1961): «Amic Perucho: Incloc una tarja per a la projecció de les meves darreres obres... crec que podrà ser-vos de gran utilitat per l'article que penseu escriure, com així mateix podré suggerir-vos i donar idees per fotos que necessitareu...» Un mes després, Perucho lliura a Miró un exemplar de *Les històries naturals*. Era diumenge. Deuria anar, amb el cotxe, des de Barcelona a Gandesa i es va aturar al Mas Miró. En algunes de les visites que he anat fent durant aquests anys al Mas Miró, sempre amb el compromís d'acompanyar persones rellevants o alguna televisió, he pogut trobar algun llibre de Perucho en alguna estança. Concretament, el 2014, hi havia un exemplar de *Les històries naturals* a l'armari de l'habitació del primer pis, al costat de la façana tocant a la casa dels masovers. Tenia la dedicatòria: «Per l'Univers poètic de Joan Miró, enyorant les terres de Pratdip. Amb admiració». La data és el 4 de juny del 1961.





80

Per l'Unives practice  
de Joan Miró, enyornant  
les lites de Pratsdip.  
Amil. d'administraci  
de  
Joan Peruchó  
4-VI-61

Poc després, Peruchó publica, a la seva secció de *Destino*, l'article «Juan Prats, coleccionista y promotor de las artes» (10 de juny del 1961). Després de fer un breu relat sobre la barreteria de la família Prats, passa a parlar de la seva relació amb Miró. Aviat parla de Mont-roig:

Algunas veces Juan Prats iba a pasar unos días en la finca que... poseía en Mont-roig... Se apeaba del tren en una estación solitaria y minúscula [el baixador de Mont-roig], en la que irrumpía, cuando se hacía el silencio, la voz machacona y entrecortada de las cigarras. Bajo un gran sol de agosto, aparecía por el camino polvoriento, el carro del masovero... el aire traía por el cielo el dulce perfume de la algarroba...

El masover era l'Eugeni Rovira del Prat.

Cap a finals d'agost o inicis de setembre del 1961, Joan Peruchó visita el Mas Miró. Miró el porta a la platja de la Pixerota. Segurament caminen una estona per la platja, possiblement no hi ha ningú més. Les seves petjades alteren aquelles constel·lacions dibuixades a l'arena, aquell rastre que ha deixat el ramat de cabres que deu haver passat fa una estona. Si hi ha hagut tempesta, molt probable al setembre, encara s'hi veuen llenques de mar de color marró de les aigües que han baixat pel barranc de Rifà o del de la Pixerota. Troben arrels dels canyars de les vores del barranc que la mar ha dut a la platja. Miró, versemblantment, s'atura i agafa una pedra del rompent, l'observa donant-li unes voltes i se la guarda a la butxaca. Aleshores Peruchó recorda aquella frase de Joan Prats, el gran amic del pintor: «Quan agafo una pedra, és només una pedra; quan Miró agafa una pedra, es tracta d'un Miró.» Potser també recollirà una arrel de canyar que li ha atret la

mirada. Una mica més enllà passen per davant del majestuós Pi del Baltasar. Perucho se'l queda mirant i recorda el quadre *La platja de Mont-roig* (1916).<sup>[10]</sup> Perucho també deuria mirar aquells plomells blancs que culminen les canyes de la vora de la platja; va pensar que feien goig. Els pagesos saben que quan són alts, l'hivern serà fred.

El 1962, Joan Perucho compra cal Groc a Albinyana (Baix Penedès). L'escriptor cercava feia temps una casa. «L'Ajuntament d'Horta de Sant Joan, agraït pels textos que havia publicat, volia regalar-me una casa. Bé, de fet era una casa que gairebé havia quedat sense propietari i que no estava en gaire bon estat; vaig haver de refusar-la, tot agraït el gest...»<sup>[11]</sup> En una entrevista que li vaig fer el 1991, per la revista de Mont-roig, deia:

En aquesta època jo mateix vaig tenir un terreny a Mont-roig. Crec recordar que fou a l'inici d'allò que s'anomenà estranyament Miami. La persona que volia urbanitzar-ho [Marcel·lí Esquius] va pensar que podria aprofitar el nom de Miró per fer promoció i va oferir-li... així com a diversa gent del seu entorn. Al tirar endavant la casa d'Albinyana, vaig vendre'l...<sup>[12]</sup>

El 27 de febrer del 1962, Miró li escriu: «Amic Perucho: Molt precís i molt net el poema en què m'haveu honorat...». Deu correspondre a «Petita suite» («A Joan Miró») de *Darrers poemes* (1956-1973).

El 25 de setembre del 1962 es van produir les terribles riuades del Vallès. Miró, des de Mont-roig, va enviar una carta al president de la Diputació de Barcelona: «Profundamente emocionado por la catástrofe acaecida a causa de las inundaciones de esa provincia... Me siento impulsado a ofrecer una pintura al óleo de mi colección particular...». *La Vanguardia* del 14 de novembre deia que aquell mateix dia la filla de Miró feia el lliurament d'un quadre del seu pare al president de la Diputació.

## Miró y el amor a Tarragona

### EL CIELO DE MONTROIG Y LAS MARIPOSAS

**E**N sus pacientes itinerarios en busca de inscripciones y medallas, Micer Luys Pons de Ycart se paraba a veces, maravillado, ante el canto de un pájaro oculto en la fronda, o detenía su caballo para admirar la azulada y perfumada flor del romero. Tenía a Paulo Orosio metido en la cabeza y quería a toda costa emular su fama y erudición. Cuando regresaba de sus aventuras arqueológicas se ponía a hablar en seguida con su suegro y con su padre y les preguntaba por las cosas que ellos habían visto. En el libro que escribió sobre las grandezas de esta ciudad, nos habla de Altavilla,



Cuadro donado por Miró para ser vendido en la subasta Pro-dam-nificados del Vallés (Foto Pérez de Rozas)

mente. Medita sobre ella. La vida ciosamente. Después, la pintura de

A *La Vanguardia* del 17 de febrer del 1963, com a il·lustració del text «Miró y el amor a Tarragona (El cielo de Mont-roig y las mariposas)» de Joan Perucho hi havia una fotografia del quadre donat per Miró. Aquest és *Femme dans la nuit*[\[13\]](#) del 1945. Aquest text de Perucho, en versió catalana, es va publicar posteriorment en el llibre *Incredulitats i devocions* (Edicions 62, 1983) amb el títol d'«El cavaller, les papallones i Joan Miró». Perucho aprofita per evocar un versemblant episodi:

Segons afirmen les *Memòries d'Agricultura i Arts* de la Junta de Comerç de Barcelona, entraren per les costes de Catalunya nombrosos eixams de poètiques papallones multicolors. El poble menut va creure que eren larves turques o franceses, destinades a portar-nos la pesta de llevant. No passà res. Totes aterraren amablement...

I, en un d'aquells toms argumentals tan grat a Perucho, continuava:

Un dels que estimen Tarragona és Joan Miró... Amb la passió d'un pagès... a través de les seves carabasses, dels seus avellaners... Estima també la platja de Mont-roig i de Cambrils, però les estima en els moments de silenci... s'ajup i cull amb els seus dits una arrel que ha dut la mar... Joan Miró observa l'insecte, la serp que llisca pel fullam, l'escorça arrugada d'un garrofer. El tenen fascinat...

Apropant-nos al final del text, Perucho dona un nou gir al relat. Ara serà ell mateix el protagonista:

Passo sovint davant d'aquests paratges estimats per Miró. A Falset, giro a la dreta i, per una mala carretera, baixo per la Torre de Fontaubella vers Mont-roig. El paisatge és impressionant... Arribo a la mola rogenca de la Roca, just damunt de Mont-roig... Una mica més enllà, a la plana suau, es dreça la masia de Joan Miró. El dia és assolellat i tranquil. Llavors, una immensa volada de papallones enfosqueix per un moment el cel. N'hi ha de verdes, grogues, escarlates i blaves. S'aturen, lentes i silencioses, sobre els camps, molt vives i diminutes, misteriosament inexistentes.

Curiosament, Joan Miró el 1919 va pintar el quadre *Nu del mirall*, on una noia està asseguda, tal com indica el títol, sobre un puf on, a més d'unes flors, s'hi veu amb detall una gran papallona multicolor. Aquest és aquell tamboret del Mas Miró del qual hi ha constància en una fotografia de Joaquim Gomis.[\[14\]](#) En alguna de les moltes sessions que vam tenir l'oportunitat d'enraonar amb Perucho, preparant aquell llibre i documental d'Enginyers,[\[15\]](#) recordo que ens deia que aquest trajecte que cita a «El cavaller, les papallones i Joan Miró» és el que feia normalment quan, anant des de Gandesa a Barcelona, havia d'anar al Mas Miró. Recordarem que tenia cotxe des del maig del 1961.





Enregistrament a Albinyana

Joan Perucho em comentava:

Vaig visitar prou vegades la seva masia de Mont-roig. Pujàvem dalt de la torre que culmina la casa per percebre el paisatge, les terres, aquell mar que es retallava per damunt dels garrofers, dels majestuosos eucaliptus i palmera de davant de la porta de casa seva. Em duia a passejar per la platja... Anàvem a la ermita de la muntanya roja, al poble. Aquí [a Albinyana] al meu estudi de la casa gran, tinc un petit objecte de Mont-roig, és un ruc de palla que feia un baster; Miró també en tenia un...[\[16\]](#)

L'ermita que cita Perucho és la de la Mare de Déu de la Roca de Mont-roig. La «casa gran» era aquell cal Groc d'Albinyana.

Un dia dinant tota la família, al menjador de la masia, em digué Miró que li costava afaitar-se, li feia mal. Li vaig preguntar amb què s'afaitava, i em respongué que amb una fulla d'afaitar de la marca Palmera de Oro. Vaig restar esmaperdut, car aquestes fulles eren del temps de la picor: «Per Déu! Ara hi ha fulles supermodernes. I màquines elèctriques, suaus com un guant.» Ell no en sabia res... Pren nota, Pilar. Apunta-ho...[\[17\]](#)

Aquesta anècdota no encaixa amb una carta del 23 de gener del 1950 en què Miró dona les gràcies a Sert per la màquina d'afaitar que li ha enviat des dels Estats Units. En canvi la Teresa Rovira, filla dels masovers del Mas Miró, em deia: «Jo sempre el vaig veure amb la maquineta. Sempre va anar amb el rascllet.» Aquella màquina d'afaitar dels Estats Units possiblement no fos del corrent elèctric que aleshores hi havia a Espanya, que era de 125 volts.

En aquestes setmanes, Perucho deuria anar diverses vegades al mas, ja que preparava el catàleg de la propera exposició: «Àlbum 19», que Miró celebraria a l'octubre del 1963, a la Sala Gaspar de Barcelona.

Miró hi féu les acotacions següents: Els ferros per a marcar el bestiar... Paper d'embalar rebregat amb les mans. Pàgina final blanca, com les cases del mediterrani. Punt negre com aquesta blancor, com el crit agut d'una oreneta en l'espai o el soroll d'una roda de carro en la carretera...[18]

Aquell «soroll d'una roda de carro» que Miró remarca, que citarà altres vegades, em du al poema «Nadal» de Joan Salvat-Papasseit: «[...] **Sento el carro dels apis que l'empedrat recolza...**» **El de Salvat-Papasseit és aquell soroll fosc d'una realitat pagesa o obrera. El de Miró, el de l'aquietada vida al camp.** Miró també esmenta «el crit agut d'una oreneta en l'espai». Han passat més de vint anys des d'aquell primer grafisme del xiscler de l'oreneta de la «Cursa de braus» (1940).[19] Jo feia temps que estava encuriós per aquest signe, per aquesta repetició mironiana. El vaig utilitzar en el meu segon llibre sobre Miró i Mont-roig.[20]

A la revista *Destino* (2-11-1963), Perucho hi escriu l'article «Joan Miró a Barcelona».[21] Aquí també remarca la relació de Miró amb Mont-roig: «Miró aprendí en Mont-roig todo lo que tiene un sentido artesano... aprendí también a amar la soledad y el silencio... El *Álbum 19* está hecho con este sentido artesanal...» **El text d'aquella exposició, també de Perucho, seria** «He mirat, simplement».[22] «Miró em deia que esperaria aquest text, ambientat en els mateixos paisatges de *Les històries naturals*...[23] Tal com li havia demanat, Perucho descriu el seu mas, el seu entorn, i els paisatges que s'escampen més enllà. «El cavaller somriu a flor d'aigua entre l'ombra misteriosa de l'eucaliptus i el cant dels grills al capvespre... alguns papers de la família acrediten que cap al 1850 va viatjar per l'Europa central i arribà fins a Rússia...» Aquí Perucho relata la curiosa aventura de l'avi matern de Miró, Joan Ferrà Santandreu. També esmenta alguns altres retrats dels seus avantpassats penjats a les parets del primer pis del mas. Després passa a descriure, amb una certa poètica de la quotidianitat, la vida al mas:

A la matinada tot és d'un color nacre i rosat. Les herbes i les petites flors boscanes es desperten i surten del somni. Els ocells canten... Més amunt de Mont-roig, les terres pugen cap a Colldejou i la Torre de Fontaubella... A l'esquerra entre les muntanyes, hi ha Pratedip, la vila del malaurat Onofre... i més amunt, Llaberia entre boscatges alterosos. Darrera les serres hom troba Vandellòs... A l'altra banda el coll de Falset, s'estén, sota els peus, el Priorat amb les Vilelles, Porrera, Scala Dei, Cantallops i Cornudella. Encara més amunt, surten Prades, la vermella, i la romànica i aèria Siurana...

Miró que havia nascut a Barcelona havia passat temporades de la seva infantesa visitant aquests darrers pobles. De Cornudella era el seu pare i la resta d'ascendents. A continuació, Perucho retorna a la vida quotidiana i màgica del Mas Miró:

Colgat al llit, quan es fa de dia, hom sent a través dels camps el soroll de les rodes d'un carro. El soroll queda suspès a mig aire i dona el senyal perquè els retrats emmudeixin i recomponguin llur postura habitual... Les bèsties es desperten ara i hi ha remor d'aviram, d'eines camperoles i lladrucs de gossos. El ruquet brama... Un conill rosega una fulla d'enciam...

Són aquells paisatges de *Les històries naturals*, però també és la vida al mas de Mont-roig. Al final del text, serà el mateix Perucho qui narra la seva percepció de la platja de la Pixerota de Mont-roig, possiblement d'aquella visita a l'estiu del 1961: «És solitària... Contra la blavor de la mar es retalla la copa d'un gran pi i la silueta, ara enderrocada, de la casa dels carrabiners... El vent xiula hostil entre els canyissers...» Deuria fer serè (el vent mestral). Un paràgraf final condensa la seva experiència al Mas Miró: «He mirat, simplement. He vist la crueltat de l'insecte, la terra, els ferros del bestiar, les parets emblanquinades de les cases de pagès... Les mans han acarolat la pedra... S'ha fet el silenci...»

El desembre del 1964, Miró exposaria a la Sala Gaspar. Aleshores, es va publicar un quadern amb onze litografies amb textos, entre d'altres, de Joan Brossa, Alexandre Cirici Pellicer, J. V. Foix, Josep Llorens Artigas i Joan Perucho. Aquest, hi participava amb «Hi ha l'aigua blava...». Posteriorment, aquest text l'incorporaria al llibre *Museu d'ombres* (Edicions 62, 1981). És un text curt, de tres paràgrafs, també situat a Mont-roig. Però en aquest cas, Perucho relata poèticament tan sols unes espurnes mironianes aprofitant per esmentar el seu Pratedip de *Les històries naturals* i fer-hi una anotació gastronòmica (tema que l'arribaria a apassionar):

Hi ha l'aigua blava de les platges de Mont-roig, el sol que bat damunt les pedres, el fonoll... una formiga s'atura absorta davant la llavor de girasol... L'ombra de la nit avança. Els peixos dormen en la mar... Els mariners de Cambrils, quan els balla el cap, fan un suquet la fórmula del qual no es troba en cap, absolutament cap, llibre de cuina.

Joan Perucho, a poc a poc, quan parla de Miró anirà aprofitant per descriure l'entorn i la natura, de Mont-roig; sempre d'una manera poètica. Va detallant, acuradament, els arbres, els animals i insectes, la vida al camp. És l'inici d'un procés, com va fer Miró a la dècada dels anys deu i que va culminar en el quadre *La masia* (1921-1922);[\[24\]](#) aquell inventari de la vida de pagès al Mas Miró, a Mont-roig. Aquells anys, la relació de Miró i Perucho és intensa. El visitava sovint al seu mas de Mont-roig. Els seus textos a *Destino*, una publicació influent, eren una important font d'informació sobre el pintor. Tenien alguns projectes comuns. Però eren dues persones prou diferents.



Cal veure'l a casa seva a Mont-roig, com jo l'he vist... vaig passar bastant de temps enraonant amb ell. Enraonar amb en Miró és molt difícil. Has de romandre molt de temps al seu costat perquè et digui alguna cosa concreta. És un home de reaccions molt senzilles, elementals...[\[25\]](#)



El 1965 Perucho publica el llibre *Roses, diables i somriures* (Edicions Destino, 1965). Una recopilació de narracions curtes entre les quals hi ha aquell text de l'exposició «Àlbum 19» (1963), «He mirat, simplement». Ja he esmentat anteriorment que el 2014 havia trobat un exemplar de *Les històries naturals* en una de les habitacions del Mas Miró. També hi vaig trobar, en una visita anterior, el 2006, un exemplar de *Roses, diables i somriures*. En aquest cas en un armari del seu taller de Mont-roig, en aquell edifici annex al mas. Cal esmentar que, sumant aquests dos indrets, no hi deuria haver, en aquesta època, més d'uns trenta llibres al Mas Miró. El gruix de la seva biblioteca devia ser a Palma de Mallorca.

Joan Perucho dirigeix la Biblioteca de Arte Hispánico (1966-1971) de l'Editorial Polígrafa. El primer volum que publicarà serà *Picasso a Catalunya* (1966), de Josep Palau i Fabre. Perucho continuarà fent-se ressò dels esdeveniments més rellevants relacionats amb Miró. Escriu a *Destino*, 12 de novembre d'aquest 1966, el text «La creación en el espacio de Joan Miró», una crònica del llibre de Roland Penrose, del mateix títol, que s'acabava de publicar. Era un d'aquells «fotoscop» que feien Joan Prats i Joaquim Gomis. El text de Perucho, seguint el

llibre, analitza el procés creatiu de Miró. En un moment determinat empra la figura de l'esquirol, un animal «que da unos saltos prodigiosos, hasta el punto en que parece que sus saltos son puros vuelos. Sin embargo, la ardilla no vuela, salta simplemente...» Però en un altre d'aquells toms inesperats ens explica que «en los grandes bosques de pinos que cubren las laderas de los montes de Mont-roig, Colldejou, Pratedip, etc., es posible contemplar los agiles movimientos de la ardilla...» Pocs dies després, el 20 de novembre, publica un article a *La Vanguardia*: «Cataluña y sus hombres (La fidelidad de Joan Miró)». S'inicia amb una reflexió d'ordre general sobre la relació del pintor amb el país, amb Catalunya; un país compendi de seny i follia. Aquesta essència es perllonga a Mallorca:

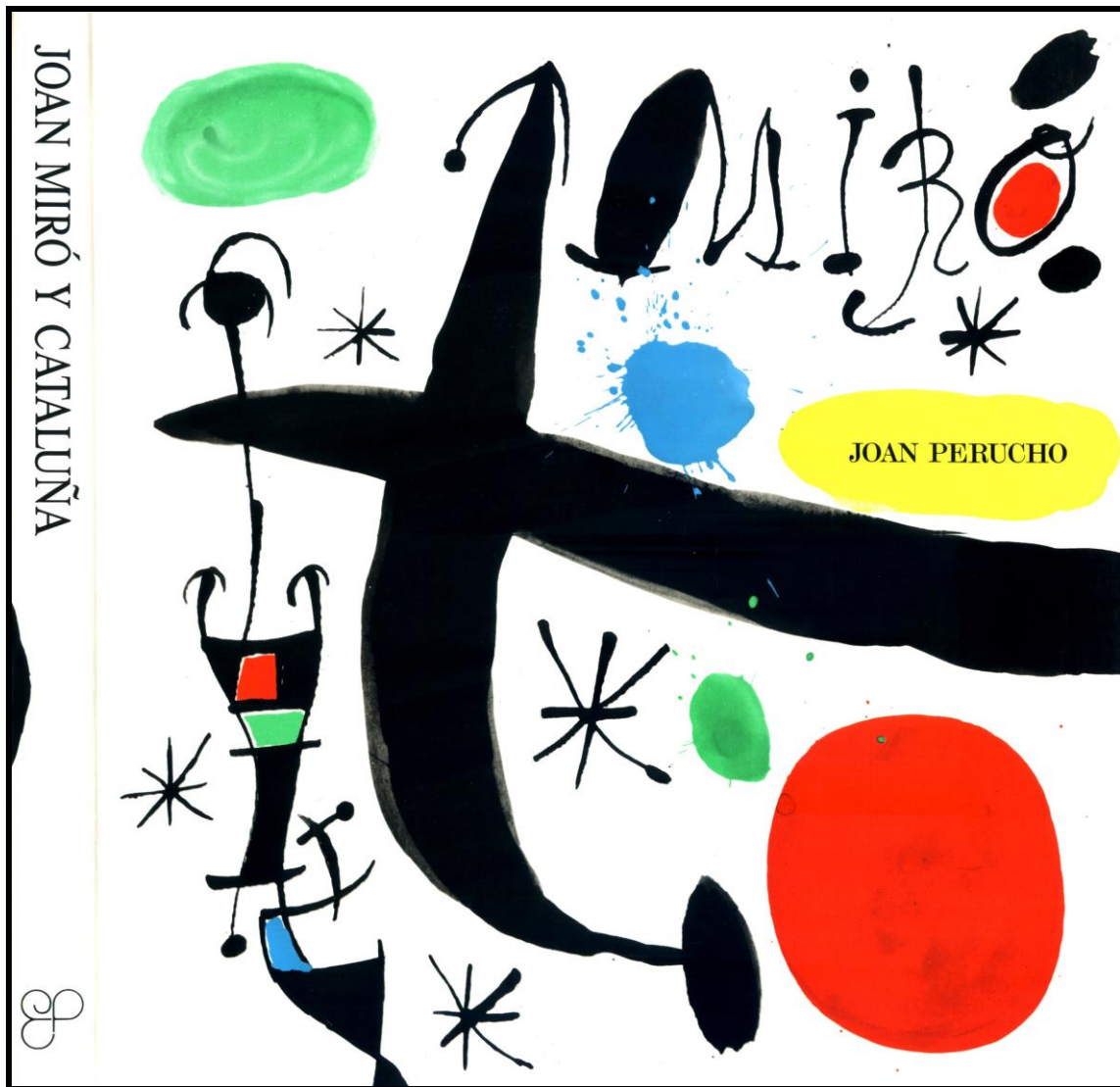
Miró reparte su tiempo entre su masía de Mont-roig y Son Abrines en Palma de Mallorca... Tanto si se halla en Mont-roig como en Palma de Mallorca a Miró le gusta sentarse en la paz de la tarde y contemplar el ir y venir de los pequeños insectos... el ruido de un carro en la lejanía... Hay también las mariposas...

Aquí també, en la part final del text, Perucho s'apropa a la realitat quotidiana de Miró, aquella que esdevé l'origen del seu imaginari. Tornen a fer-se visibles aquelles màgiques papallones que envaïen el Camp de Tarragona, la plana de Mont-roig. També hi tornem a trobar el soroll d'un carro.

Perucho i Miró també es trobaven algun cop a Barcelona. El 7 de març del 1967 hi ha un dinar a casa de Perucho, al pis de l'avinguda de la República Argentina. Descriu Julià Guillemón:

Miró, educat i cordial, s'hi va presentar amb un pastís. Després de dinar, Perucho va esparracar la capsa de la pastisseria i va convidar Miró a fer-hi un dibuix amb els llapis de colors de la seva filla Sofia... És un dibuix preciós, una obra única que Miró va dedicar «A Maria Lluïsa Perucho, afectuosament».[26] Aquest dibuix[27] està reproduït a *El món de Joan Perucho. L'art de tancar els ulls*, catàleg de l'exposició del Centre d'Arts Santa Mònica (1998).[28]

El 22 de novembre escriu Miró a Perucho: «Estimat amic [...] encantat en que es reproduceixi la guaixa meva en la coberta del vostre llibre [...]» Perucho li havia demanat de posar un dibuix seu a la coberta de l'edició en versió castellana de *Les històries naturals* (Ediciones Marte, 1968). És «Personatges amb lluna i estrella».[29] Li havia regalat el 1946 quan el va visitar per portar-li el text de la revista *Ariel* (1946).



El 1968 serà un any important en la seva relació. Perucho publica el llibre *Miró y Catalunya* (Ediciones Polígrafa, 1968). Escriu sobre la gènesi d'aquest llibre:

Miró, decisivament interessat, em féu un esquema que titulà *Els tres elements: l'espai, la terra i l'aigua*,<sup>[30]</sup> que reputava la columna vertebral de la seva personalitat, i on hi ha dibuixades les palmeres i el brollador de la barcelonina plaça Reial (on el seu pare s'establí de joier i rellotger amb la botiga El Acuarium), les terres i cases de Mont-roig, les claus de volta del gòtic català... i, com una flama vivent, la cua d'un esquirol vivaç...<sup>[31]</sup>

Miró l'hi dedica, al marge esquerra: «Per Joan Perucho amb tot l'afecte». El 12 de juliol, Miró li escriurà una dedicatòria a la primera pàgina d'aquest llibre: «A Joan Perucho, que tan bé ha comprés la irradiació tarragonina de la meva obra.»<sup>[32]</sup> Perucho també publica aquest any un llibre de bibliòfil amb litografies de Miró: *Les essències de la terra*<sup>[33]</sup> (Editorial Polígrafa, 1968). Comenta que era una «antologia de textos catalans antics, il·lustrats amb



litografies originals, enriquides per l'artista, i prologat per un poema meu...»[34] El poema era aquell «A Joan Miró» del 1944, que va publicar al llibre *Sota la sang* (1947).

El 23 de juliol del 1968 s'iniciaria la rellevant retrospectiva de Miró a la Fondation Maeght de Saint-Paul de Vence. Hi havia 225 obres del 1914 al 1968. Era un homenatge pels seus setanta-cinc anys. Joan Perucho va assistir a la inauguració i va fer-ne un article, amb profusió de fotografies, a *Destino* (3 d'agost). Entre d'altres, acabava citant que l'endemà de la inauguració el diari *Le Figaro* havia publicat que el president de l'Exposició Universal que s'havia de fer a Osaka el 1970 li havia lliurat un xec per valor de vint milions de pessetes com a bestreta dels quaranta que havien acordat pagar-li per decorar el pavelló «La casa del somriure».



El 19 de novembre, del mateix any, s'inaugurava una important retrospectiva a l'Antic Hospital de la Santa Creu de Barcelona. La revista *Destino* del 23 de novembre, li dedicava la portada i 28 pàgines. Hi ha textos de Joan Perucho, Jacques Dupin, Sebastià Gasch... És el retrobament amb la seva ciutat, la definitiva consagració. El text de Perucho eren els tres primers paràgrafs (amb alguna petita correcció) dels cinc de què constava l'article que havia publicat a *La Vanguardia*, el 20 de novembre del 1966: «Cataluña y sus hombres (La fidelidad de Joan Miró)».

A partir d'aquest final d'any del 1968, sembla que les relacions entre Perucho i Miró es van anar fent cada cop més esporàdiques. Comenta Julià Guillemón que possiblement fou a causa de publicar en aquell *Destino* les informacions monetàries sobre el projecte de Miró a l'Exposició Universal d'Osaka. Això, en el món de l'art, acostuma a ser matèria reservada. Anota, també, que el gran amic de Miró, Joan Prats, no concordava massa amb Perucho; tot i que aquest li havia dedicat un article a *Destino* (10 de juny del 1961).<sup>[35]</sup> A més, penso que hi influïren els diferents processos que estaven vivint Miró i Perucho. El primer estava radicalitzant la seva posició política, fent-la cada cop més pública i coneguda; tan sols dos anys després de l'homenatge a Saint-Paul de Vence, Miró va anar a la tancada d'intel·lectuals catalans a Montserrat (12 de desembre del 1970) per protestar contra el judici de Burgos (3 de desembre) a setze persones de l'entorn d'ETA, a nou dels quals se'ls demanava la pena de mort. Perucho, a mesura que s'anava fent gran, s'ancorava cada vegada més en posicions més conservadores.



Homenatge a Miró (Mont-roig, 29 d'abril del 1979)

Com deia anteriorment, onze anys després jo vaig tenir la sort de poder realitzar el documental *D'un roig encès: Miró i Mont-roig* (1979), en què el pintor descriu a bastament la seva relació amb Mont-roig, on va fer estada durant seixanta-cinc anys. I dotze després, ens assèiem (amb el company J. M. García Ferrer) una tarda a la setmana i durant molts mesos per preparar el nostre llibre i documental sobre Joan Perucho. Sensacions? Perucho ens captivava quan una narració d'uns fets adquiria, de sobte, una perspectiva diferent, potser allunyada del que ens semblava el fil inicial. Deixava uns segons de silenci (potser



escoltant el cant inaudible de la seva au més estimada: l'aurea picuda) i t'etzibava: «Què ha passat que ara les roses ja no fan olor?»; també, parlant de la seva passió de bibliòfil, explicava que havia pensat que en algun moment trobaria el sentit de la vida en una nota a peu de pàgina en algun d'aquells llibres antics. Perucho em va impregnar de la importància dels peus de pàgina, concreten informacions i algun cop aquell comentari marginal pot dur a algun altre a iniciar o completar un altre treball cultural.



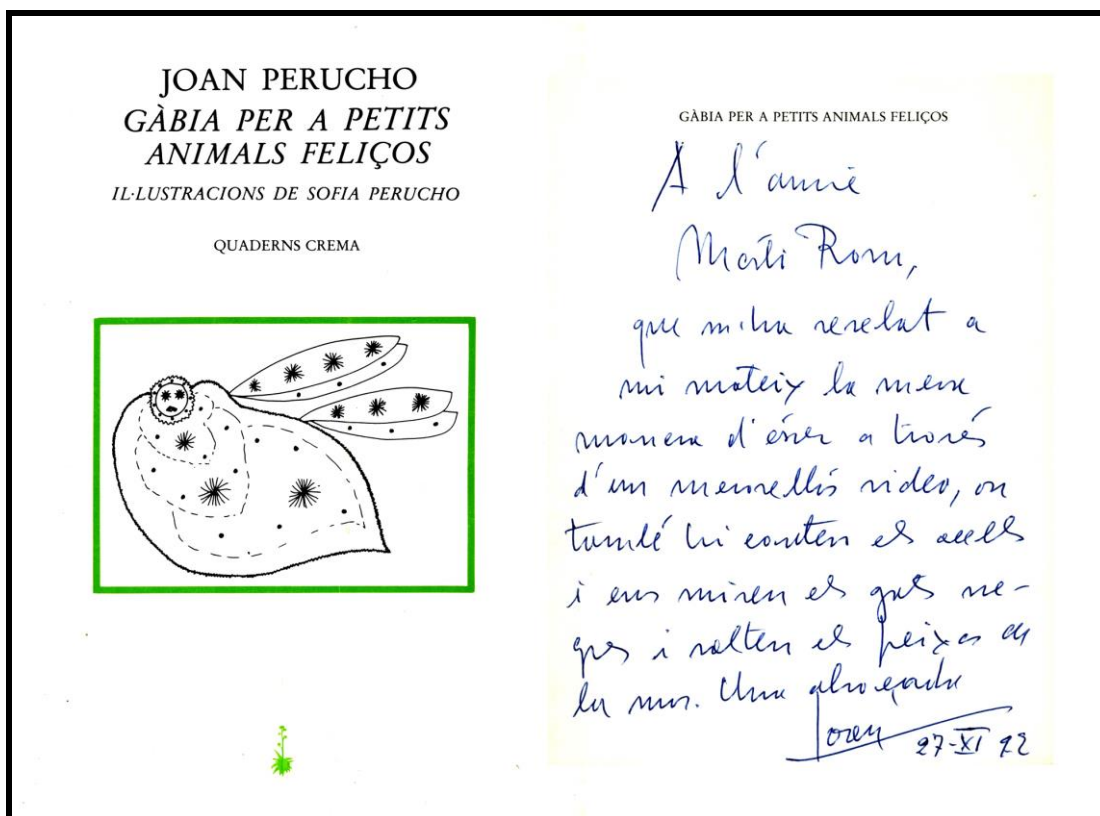
#### Enregistrament a Albinyana

Hi ha una altra passió que jo també he adquirit amb el pas dels anys. Els gats. Perucho convivia al seu pis de la República Argentina amb la Mixa. Nosaltres enregistràvem l'entrevista en aquella sala farcida de llibres i quadres. Per allà apareixia, quan volia, la Mixa, recordant-nos que aquell era el seu territori. No recordo quin havia estat el darrer viatge a l'estranger de Perucho, però sí que tornà estranyat i preocupat perquè no havia vist cap gat. Afirmava, rotundament, que una ciutat sense gats no és de fiar; suposo que volia dir que o els mataven per un estrany plaer o se'ls menjaven. Passats els anys, el 21 d'abril del 2001 ens van regalar una gateta negra d'un parell de mesos. Li vam dir Nit. Ha viscut amb nosaltres dinou anys. Va morir el 4 d'octubre del 2020.

A la tapa del llibre d'Enginyers ens va demanar de posar-hi un retrat que li havia fet Català-Roca. Deia que s'hi veia millor que en cap altra imatge. És un primer pla seu, vestit amb una americana fosca, camisa blanca i una corbata a ratlles. Perucho mira fixament a la càmera, a nosaltres, amb un posat seriós però afable.



A Albinyana hi vam anar dos cops, el primer per acabar aquella entrevista per al llibre i la segona per enregistrar part del documental. En cap de les dues vegades no vam veure ni pressentir el famós fantasma que deia que hi habitava. Cal Groc era una «casa viscuda» segons li agradava explicar al mateix Perucho. N'havia trobat la definició exacta en el llibre *La casa della vita* (1979) de l'historiador de l'art, l'italià Mario Praz. Una casa plena d'objectes, d'estris estimats, llibres i pintures que denoten una presència inequívoca, que defineixen exactament qui hi viu. Plena de regalims de vida.



L'abril del 1992, a la Universitat de Barcelona, li van dedicar unes jornades i el mateix Perucho va demanar que es projectés el documental (6 d'abril). També va tenir la delicadesa de citar el nostre treball (llibre i documental) en el seu llibre *Els jardins de la malenconia. Memòries* (Edicions 62, 1992):

cal mencionar també l'extraordinària labor divulgadora i crítica de J. M. García Ferrer i Martí Rom que, dins de la Comissió de Cultura de l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya, han realitzat el projecte (llibre i vídeo) d'una *Vers (semblança) Joan Perucho* que es va presentar en la sessió que tingué lloc al Cine-Club, el dia 11 de desembre de 1991.[\[36\]](#)

En una de les meves visites posteriors, li vaig demanar si em podia dedicar unes paraules en el llibre *Gàbia per a petits animals feliços* (Quaderns Crema, 1981), amb il·lustracions de la seva filla Sofia Perucho. Em va escriure: «A l'amic Martí Rom, que m'ha revelat a mi mateix la meua manera d'ésser a través d'un

meravellós vídeo, on també hi canten els ocells i ens miren els gats negres i salten els peixos en la mar. Una abraçada. Joan. 27-XI-92»

Havien passat un parell d'anys i un dia em va telefonar per dir-me que Televisió Espanyola li volia fer un documental amb tots els mitjans de producció que calgués. Després de felicitar-lo em va comentar que havia respòs que no el faria, que el seu documental ja estava fet. Va acabar dient-me que tan sols em trucava perquè ho sabés. No vaig saber què dir-li. El documental també es va projectar a l'exposició «El món de Joan Perucho. L'art de tancar els ulls» que li va dedicar el Centre d'Arts Santa Mònica (1998).

El 31 de juliol del 2005 (Perucho havia mort el 2003), Pradip va dedicar-li un homenatge, i em van demanar si podia participar-hi. També hi van intervenir la seva esposa Maria Lluïsa i la seva filla Sofia. Després, ens van portar a dinar a l'ermita de Santa Marina, allà on la carretera amb un reguitzell de corbes s'endinsa per un bosc espès. Aquell dia no vam veure cap dip.

---

[1] El 2012 ja havia publicat “Joan Miró i Mont-roig: Pal de Ballarí (1911-1929)” (Arola Editors).

[2] ”Joan Miró. Catalogue raisonné. Paintings” de Jacques Dupin i Ariane Lelong-Mainaud, n. 628 a 650 (1940-1941) Pintades a Varengéville-sur –mer, Palma de Mallorca i Mont-roig. En endavant: “Paintings”.

[3] “El genius loci de Joan Miró”, revista “Cultura”, núm. 44, abril de 1993.

[4] Revista “Destino” (11-2-1961). El poema és “A Joan Miró”; el llibre “Sota la sang” es publicaria el 1947.

[5] “El genius loci de Joan Miró”, revista “Cultura”, núm. 44 (abril 1993).

[6] Deu ser aquell quadre “Cap d'home” (1932), “Paintings” n. 400. Ho comentava Carlos Pujol en el seu llibre “Juan Perucho. El mágico prodigioso” (Universitat Autònoma de Barcelona, 1986), a la pàg. 57.

[7] En el mapa de Catalunya (1792) de Placide de Sainte Hélène, que es pot trobar en el “Fons històrics – Cartoteca” / “Mapes i fotos antics en línia” del web de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.

[8] Aquest era Manuel Ibáñez Ubach, un dels principals caps carlins de la Primera Guerra Carlina (1833-1840). El seu camp d'acció fou, principalment, el Camp de Tarragona.

[9] “Josep Palau i Fabre” de J.M. García Ferrer i Martí Rom (Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya, volum 12, 1993), pàg. 56.

[10] “Paintings” n. 25.

[11] “Joan Perucho” de J.M. García Ferrer i Martí Rom (Associació d’Enginyers Industrials de Catalunya, volum n. 10, 1991), pàg. 60.

[12] “Joan Perucho, Miró, Mont-roig i papallones multicolors” publicat a la revista “Ressò mont-roigenc” núm. 42 (3r trimestre 1992), pàg. 20.

[13] “Paintings” n. 752.

[14] Llibre “Atmosfera Miró” a la pàg. 49, i en el llibre “Joaquim Gomis / Joan Miró (Fotografías 1941-1981)”, pàg. 72. Fons Joaquim Gomis: “M-MM-119.

[15] Llibre “Joan Perucho” de J.M. García Ferrer i Martí Rom (Associació d’Enginyers Industrials de Catalunya, volum n. 10, 1991). Documental “Vers(semblança) Joan Perucho” (1991).

[16] Revista “Ressò mont-roigenc” núm. 42 (3r trimestre 1992), pàg. 20.

[17] “El genius loci de Joan Miró”, de la revista “Cultura”, núm. 44 (abril de 1993).

[18] “Estel fulgurant (Homenatge a la senyora Pilar Juncosa en els seus noranta anys)” (Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca, 1994), pàg. 58 i 59.

[19] També havia utilitzat el xiscle de l’oreneta en un dibuix (“Joan Miró. Catalogue raisonné. Drawings” de Jacques Dupin i Ariane Lelong-Mainaud n. 1276, del 1951. En endavant: “Drawings”) per il·lustrar una carta mecanografiada, del 22 de novembre, que havia enviat a Carlo Cardazzo de la Galleria d’Arte del Navigli de Milà.

[20] “Joan Miró i Mont-roig: el xiscle de l’oreneta (1930-1983)” (Arola Editors, 2018).

[21] Anys després incorpora aquest text en el llibre “Una semántica visual” (Plaza y Janés, 1986).

[22] Aquest text “He mirat, simplement” s’incorporaria a “Diana i la mar morta” que havia publicat prèviament, el 1953. Finalment, “Diana i la mar morta” amb “Històries apòcrifes” i “Roses i somriures” configurarien el llibre “Roses, diables i somriures” (Edicions Destino, 1965).

[23] “El genius loci de Joan Miró”, de la revista “Cultura”, núm. 44 (abril de 1993).

[24] “Paintings” n. 70.

[25] A “Conversa amb Joan Perucho”, de Fèlix Fanés, Ramon Herreros i Núria Vidal. Revista “Arc Voltaic” núm. 14, primavera 1983, pàg. 13.

[26] “Joan Perucho, cendres i diamants” (Galàxia Gutenberg, 2015), pàg. 522.



[27] “Drawings” n. 2022.

[28] Pàg. 51.

[29] “Drawings” n. 1079.

[30] Aquest esquema està reproduït a la pàg. 120 del mateix llibre: “Miró y Cataluña” (Ediciones Polígrafa, 1968).

[31] Revista “Cultura”, núm. 44 (abril 1993).

[32] Reproduït a “El món de Joan Perucho. L’art de tancar els ulls”, catàleg de l’exposició del “Centre d’Art Santa Mònica” (1998), a la pàg. 46.

[33] “Joan Miró litógrafa” de Patrick Cramer (Maeght Éditeur) n. 506 a 514.

[34] Revista “Cultura”, núm. 44 (abril 1993).

[35] “Joan Perucho, cendres i diamants”, pàg. 554.

[36] Pàg. 190